

STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV - B1442
ZRUŠEN STUPĚŇ UTAJENÍ

Důvod: 490/2000 - nkt/83

24.04 PhDr. Alena Nosková
Podpis: 

TAJNÉ

Výtisk číslo: 25

VNITROSTRANICKÁ INFORMACE

94

Č. j.: inf. 03224 94
Počet listů: 11
Počet výtisků: 27
Den vydání: 29. listopadu 1989

OBSAH

Informace o situaci v krajích dne 29.11.1989 ke 12.00 hodině

Krajské /městské) výbory strany ve zprávách uvádějí, že politická situace je nadále složitá. Mění se pod vlivem vývoje v Praze a působením sdělovacích prostředků. Po generální stávce trvá na pracoviších napjatá situace a v řadě podniků je stávková pohotovost. Stávkové výbory vyvíjejí snahu přeměnit se na Občanská fóra. Někde jsou požadavky na změnu ředitelů, jejich nové volby i rad pracujících (Severomoravský kraj a v Praze).

Aktivita Občanského fóra se stupňuje. Dochází k jeho dalšímu ustavování (např. v Chrástu, Něštinách - Západočeský kraj). Občanská fóra začínají vznikat i na vesnicích, např. v okrese Uherské Hradiště (Jihomoravský kraj), především po příjezdu studentů a OV KSČ ztrácejí autoritu i u komunistů. Je snaha ovlivňovat delegáty sjezdu JZD v neprospěch KSČ. Mezi komunisty v Jiho moravském kraji se objevily názory včas vytvořit stranu zemědělců, která by stála po boku KSČ. Občanská fóra vznikají také v podnicích okresu Brno - venkov. Je snaha šířit paniku, např., že v okrese Tachov (Západočeský kraj) jsou armádou obsazeny některé závody. V Domažlicích byla založena na shromáždění fóra Obroda. V Jihočeském kraji i v dalších demagogicky působí opozice pod vlivem Občanského fóra, sdělovacích prostředků v pracovních kolektivech s cílem diskreditovat politiku strany.

Názorové proudy ve straně jsou rozkolísané. Někteří členové si zachovávají střízlivé názory na dění, zejména na ultimativní požadavky Občanského fóra a vystupování umělců ve sdělovacích prostředcích. Část členů se hlásí k požadavkům Občanského fóra a další část má obavy z vývoje ve straně i společnosti. Poměr těchto sil je těžko určit. Tyto obavy jsou dokládány požadavky na zrušení LM, případy zastrašování i násilí vůči dětem funkcionářů i řadovým členům strany. Např. ve Východočeském kraji se zvyšuje psychologický nátlak na komunisty i rodinné příslušníky. Anonymní výhrůžky jdou od násilí až po fyzickou likvidaci.

To vše se projevuje na některých místech v odstupování z funkcí předsedů CZV a ZO KSČ i členů výborů, např. ve VSLD Zvolen (Středoslovenský kraj). Postavení okresních výborů strany je ovlivňováno akceschopností vedoucích funkcionářů a pracovníků aparátu v průběhu společenské krize. Stupňuje se kritika dosavadní práce OV i KV, jejich vedení i aparátu. Jsou obviňována, že nedostatečně a nepravdivě informovala vyšší stranické orgány a zpětně členskou základnu. Nevyžadovala zásadní řešení vzniklých nedostatků. Značná kritika je na nedostatečné spojení se základními organizacemi strany. Orgány jsou kritizovány za to, že pomalu reagují na situaci. Trvají požadavky na zkrácení termínu mimořádného sjezdu a přímé volby delegátů. V řadě míst jsou vedeny tlaky na odstoupení stranických i státních orgánů v některých krajích, okresech i v místě. Například v Uherském Hradišti (Jihomoravský kraj) včera 1 600 účastníků aktivu požadovalo odstoupení předsednictva OV KSČ a rady ONV. Dnes odpoledne to řeší zasedání OV KSČ.

V některých místech dochází k demonstrativnímu odchodu členů z KSČ. Například v Chemických závodech Jiřího Dimitrova a Palmě Bratislava a v Praze. Jako důvody jsou uváděny ztráta důvěry ve stranu, nedůvěra ve vedení strany, nejednotnost, neakceschopnost, protest proti zákroku pořádkových sil. Jihomoravský KV KSČ uvádí, že k většímu odchodu z KSČ dochází v kulturních zařízeních, především v divadlech. Ve Strojplastu Tachov (Západočeský kraj) se naproti tomu mladí lidé hlásí do KSČ. Jihomoravský KV KSČ informuje o tom, že starší soudruzi se nedokáží smířit se ztrátou vedoucí úlohy strany ve společnosti a mladší většinou jen sledují události, nechápou přitom složitosti i důsledky. Část komunistů se připojuje k podpoře požadavků studentů, ale odmítají další požadavky, očekávají konkrétní program.

V rezolucích, telefonátech i v diskusích narůstá podpora s. K. Urbánkovi. Oceňován je dialog, který vedl s horníky na Kladně. V Severočeském kraji se vyskytla kritika televize a rozhlasu i nesouhlas, aby Občanské fórum vystupovalo jako jediný mluvčí občanů:

Dne 29.11.1989 ráno v Plzni-městě a Rokycanech (Západočeský kraj) uskutečnila porada aparátu OV KSČ s cílem aktivizace co nejširší členské základny. Nadále jsou postrádány informace z vyšších stranických orgánů a aktivní i účinná pomoc aparátu ÚV KSČ v nižších člancích řízení a mezi lidmi. Severomoravský KV KSČ informuje o tom, že se zatím málo objevují na veřejnosti stranické výzvy a prohlášení, včetně hesel.

Trvají požadavky, aby masové sdělovací prostředky objektivně informovaly o situaci, urychlila se ekonomická reforma a byly zachovány jistoty pracujících. Požaduje se zformulovat stanovisko strany ke všem požadavkům Občanského fóra, je to v zájmu vedení účinné diskuse v místech a podnicích.

Názory bezpartijních i ostatních pracujících ve vztahu ke komunistické straně jsou rozdílné. Převládají názory, že KSČ, hlavně její vedení, nezvládlo situaci při řízení společenských procesů, nemá proto právo stát v čele společnosti. Proti straně vystupují zejména ti, kteří již dříve stáli proti politice strany, další jsou pod vlivem současné psychózy. Jsou vznášeny požadavky na odstranění článku o vedoucí úloze strany z Ústavy ČSSR, na zrušení Lidových milicí. Od 28. 11. 1989 se objevují požadavky na odstranění ZO KSČ ze závodů, na předání majetku KSČ, na přerozdělení finančních prostředků (dotace). Východoslovenský KV KSS upozorňuje, že mnozí lidé jsou zmanipulováni Občanským fórem, otevřeně a agresivně vystupují proti straně. Na druhé straně mnozí vyloučení vystupují mnohem lépe než stávající komunisté. Kromě útoků na stranu se v kraji projevují útoky na poslance, je požadováno jejich odvolání. Stupňují se požadavky na odluku církve od státu, na předání budov stranických orgánů pro jiné účely apod.

V Severomoravském kraji lze ve vztahu ke straně zobecnit výraznější názorové proudy. Především je požadováno, aby odstoupili, případně byli voláni k odpovědnosti ti funkcionáři stranických orgánů (od ÚV až po OV KSČ), kteří zapříčinili současnou situaci ve straně a společnosti a ti, kdo zneužili

funkcí k vlastnímu obohacování. Rovněž je požadováno zvýšení etiky práce sdělovacích prostředků, rychlejší realizace ekonomické reformy při zachování sociálních jistot lidí.

Značnou částí bezpartijních jsou pozitivně přijímána vystoupení generálního tajemníka ÚV KSČ s. Urbánka. Je oceňována jeho rozvážnost, schopnost pohotově reagovat bez velkých gest.

Krajské (městské) výbory uvádějí, že postupně dochází k diferenciaci názorů lidí sympatizujících s Občanským fórem. Objevují se připomínky ke způsobu vedení dialogu, k průběhu mítinků na Letenské pláni v Praze, k předkládání požadavků ultimativním způsobem, využívání studentů, modlení apod. Upozorňují, že Občanské fórum nemá žádný hlubší program nápravy nedostatků, dosud jen bourá staré, ale nové netvoří.

Zároveň jsou signalizovány obavy občanů z dalšího vnitropolitického vývoje. Převládají názory, že KSČ i vláda ČSSR jen ustupují, nevyšly dosud s vlastním programem na řešení situace.

Situace na školách je rozdílná, nadále probíhá názorová diferenciace. Podle informací krajských (městských) výborů KSČ se dnes vyučovalo na všech základních školách. V Praze se učitelé snaží předcházet konfliktům mezi dětmi komunistů a ostatními žáky. Tyto případy, až na výjimky, nenastaly. Veřejnost kritizuje, že v minulých dnech došlo k manipulování s dětmi i na základních školách.

Rovněž na většině středních škol probíhala výuka. Na některých školách probíhaly dialogy ve vyučovací době (např. v Severomoravském kraji se neučilo na cca 10 % středních škol a středních odborných učilišt), v některých dalších pak po vyučování. Na některých školách požadují studenti odvolání ředitelů. Je tomu tak například na Střední průmyslové škole Trenčín, Gymnáziu Trenčín (Západoslovenský kraj) a dalších. Na Středním odborném učilišti obuvnickém v Partizánském v témže kraji vyjádřil řediteli nedůvěru pedagogický sbor.

Na vysokých školách v celé ČSSR trvají stávky. Pokusy o zahájení výuky se zatím neseťkaly s větším úspěchem. Například konzultačních forem výuky na Pedagogické fakultě Hradec Králové a Vysoké škole chemicko technologické v Pardubicích se zúčastňuje jen 3 - 5 % studentů. Řádná výuka probíhá pouze ve 4. a 5. ročnících Vysoké školy zemědělské v Nitře.

Stávkové výbory na vysokých školách v krajích se většinou řídí pokyny pražského koordinačního stávkového výboru a ne-respektují dřívější dohody s vedením fakult (například v Západočeském kraji). Trvají na splnění svých požadavků, které postupně stupňovaly. Vyjadřována je nedůvěra stranickým orgánům (KV, OV, CZV KSČ), požadovány jsou i změny ve vedení škol. Zaznamenávány jsou i snahy o omezení pravomoci děkanů a vedení škol. Na některých vysokých školách v Praze je požadováno odstoupení ministryně s. Synkové a jejího náměstka s. Šulisty a to ještě před ustavením nové vlády. Vedle vedení dialogu se studenti zapojují do úklidu škol, internátů a jiných prostorů, darují krev apod.

Jihočeský KV KSČ upozorňuje, že mezi pedagogy je stále více stoupenců Občanského fóra a stupňuje se jejich aktivita na podporu již vyhlášených požadavků. Podle informace jihomoravského KV KSČ podepsalo na filosofické fakultě UJEP Brno přibližně 40 komunistů prohlášení, že se připojují k Demokratickému fóru komunistů. Obvodní výbor KSS Bratislava 5 má poznatky, že došlo k psychickému nátlaku na učitele Střední ekonomické školy s cílem vynucení podpory požadavků studentů.

Na některých fakultách v Praze se projevuje nespokojenost s postupem Občanského fóra (například PF UK, VŠCHT, FEL ČVUT) a sílí pocity, že Občanské fórum "tlačí" studenty jinam než sami chtějí. Přispívá to k prohlubování diferenciace mezi studenty. Na fakultách Vysoké školy ekonomické předkládají stávkové výbory vedení školy desítky námětů pro diskusi mezi studenty a pedagogy. Týkají se zrušení některých předmětů, odstoupení pedagogů, změny zkoušek atd. Dnes se těmito náměty zabývalo shromáždění učitelů za účasti zástupců studentů.

Podle poznatků krajských výborů strany i odboru kultury ÚV KSČ se situace v oblasti kultury nadále zhoršuje. Trvá stávka ve všech profesionálních divadlech. Ve většině z nich je nadále veden dialog s veřejností. Probíhá za velmi dobré organizace. Nadále jsou vznášeny požadavky na zrušení vedoucí úlohy strany ve společnosti, napadání jsou funkcionáři státních a stranických orgánů. V Severomoravském kraji je například požadováno odstoupení ideologického tajemníka KV KSČ a některých politických pracovníků. V ostatních kulturních zařízeních v krajích (kulturní střediska, galérie atd.) je situace rozdílná, pracují plně nebo jen zčásti.

Převážná většina pracovníků kulturní fronty včetně členů KSČ se nejen hlásí k požadavkům Občanského fóra, ale vytyčuje další požadavky na svých pracovištích i v uměleckých svazech. Na základě těchto tlaků došlo k demisi předsednictva Svazu českých skladatelů, Svazu českých spisovatelů a obdobný vývoj se očekává i zítra ve Svazu výtvarníků. V Krátkém filmu Praha požadují zástupci Občanského fóra odstoupení ředitele, ve Filmovém studiu Barrandov žádají odstoupení celého vedení.

Odbor kultury ÚV KSČ očekává, že opozice vznesе požadavek na obsazení ministerstva kultury svým zástupcem. Odbor doporučuje, aby jako kandidát KSČ na toto místo byl navržen prof. Milan Lukeš, šéf činohry Národního divadla. Jedná se o kandidáta, který by vzhledem ke svým postojům v krizi po 17. listopadu byl možná přijatelný i pro opozici.

V krajích probíhají jednání krajských stranických orgánů s představiteli nekomunistických stran. Ve Východoslovenském kraji byl na tomto jednání přijat závěr, že společným úsilím přispějí, aby NF SSR byla hlavní platformou pro hledání východisek ze současné situace. Na platformě Národní fronty se uskutečnilo i setkání středoslovenského KV KSS s vedením strany Slobody a Slovenské strany obrody. KV KSS hodnotí jednání jako konstruktivní, bez mimořádných požadavků od nekomunistic-

kých stran. V Jihomoravském kraji souhlasily KV ČSL a ČSS s tím, aby se na půdě KNV sešlo koordinační sdružení NF, politických stran a nezávislých sdružení.

Velmi aktivní je Československá strana socialistická. Je vnitřně konzolidovaná, má akční program, postupně získává další členy. Její základní organizace i územní orgány se ztotožňují s prohlášeními ÚV s tím, že jsou za politické řešení současné krize na platformě NF.

Rozpornější je situace v Československé straně lidové. Například ve Východočeském kraji podporoval KV ČSL ústřední výbor který odstoupil, nyní zde probíhá diferenciací názorů. V Západočeském kraji sílí tendence k odvolání celého předsednictva KV ČSL, ke kterému zřejmě dojde na zasedání 8.12.1989. Rovněž v Severomoravském kraji roste vnitřní radikalizace ČSL, stupňuje se tlak na kádrové změny. Předseda KV ČSL odstoupil z ÚV ČSL.

V Jihomoravském a Východočeském kraji signalizují stranické organizace tendence ke zpochybňování úlohy odborů a výsledků současných voleb do ZV ROH. V Severomoravském kraji sílí tlak na odstoupení Krajské odborové rady a některých OOR.

Vznik Občanských fór na území ČSSR má rozdílný stupeň intenzity a je adekvátní stávající politické situaci v jednotlivých krajích, okresech, podnicích, závodech, institucích, ve městech a na vesnicích.

Na území hlavního města Prahy je situace v jejich ustavování nejdále a jejich složení je značně rozdílné. V podstatě stávkové výbory přecházely v Občanská fóra a získávají poměrně značný vliv na obyvatelstvo. Komunisté jsou odmítáni, ale jsou i jednotlivé případy, kde mají své zastoupení (Praha 9 - Čakovice, v místě bydliště mají zastoupení ZO KSČ i MNV).

V Jihomoravském kraji vznikají především v divadlech a kulturních zařízeních, ale i ve městech, místech, v některých závodech i v JZD. Na organizovaných Občanských fórech je dáván prostor nevybíravé kritice KSČ, jejích funkcionářů. Středem zájmu diskusí a požadavků je problematika životního prostředí, materiálního zajištění kultury, volá se po rozšíření náboženských svobod.

V Severomoravském kraji je situace zatím velmi nepřehledná. Ve většině podniků a části družstev vznikly prozatímní stávkové výbory, které se konstituují ve formě trvalých (pohotovostních) nebo přecházejí na platformu Občanského fóra. V jednotlivých okresech je situace rozdílná. Jestliže v okresech Olomouc, Opava a Šumperk jsou ustaveny téměř ve všech politicko ekonomických centrech, v okrese Bruntál jen v jedné třetině podniku.

Ve Východočeském kraji se při ustavování Občanských fór projevují dva směry : v místech, ze široké veřejnosti (snaha formulovat program řešení místních problémů) a v závodech i institucích (zabývat se ekonomikou a sociálními problémy).

Obecně platnou zásadou pro nově ustavovaná Občanská fóra je, že jsou vznášeny požadavky ke státním orgánům a hospodářským vedením na místnosti, přístup k rozmnožovací technice, k závodním a místním rozhlasům, telefonům i požadavky na finanční prostředky.

Na ministerstvu vnitra a životního prostředí je asi 80 žádostí o registraci nových politických stran a společenských organizací. V Severočeském kraji jsou ojediněle podnikány snahy o utváření politických struktur jako v Liberci Klub Obroda, v Děčíně Strana zelených, či obnova Skautu a Junáka. Ve Východočeském kraji jsou to snahy zakládat Sociálně demokratickou stranu. V Gottwaldově (Jihomoravský kraj) bylo vyhlášeno ustavení Strany zelených, v Brně Junáka.

Z rezolucí, které v průběhu 29. 11. 1989 docházely na ústřední výbor, je zřejmá naprostá podpora nově zvolenému předsednictvu ÚV KSČ a generálnímu tajemníkovi s. K. Urbánkovi. Svědčí o tom řada blahopřejných dopisů a telegramů, ve kterých pracovní kolektivy, jednotlivci, komunisté i bezpartijní vyjadřují nejen podporu, ale nabízejí svoji pomoc při řešení současné vnitropolitické situaci, při skutečné přestavbě socialismu.

Ve stanoviscích se objevily zejména tyto konkrétní požadavky

- Urychleně svolat mimořádný sjezd KSČ a přijmout Akční program.
- Delegáty na sjezd volit přímo v ZO KSČ.
- Zavedení disciplinárního řízení s bývalým vedením KSČ.
- Každodenně pronikat do hromadných sdělovacích prostředků s aktuálními stranickými informacemi, nedopustit jejich zneužívání proti straně.
- Zrušit KV KSČ.
- Na mimořádných okresních a krajských konferencích provést kádrové změny.
- Bez ohledu na stanovy ihned doplnit ústřední výbor KSČ.
- Skončit se stávkami.
- Požadavek na vystoupení generálního prokurátora ČSSR k porušování socialistické zákonnosti tím, že jsou napadáni ústavní činitelé republiky.

X

Dne 29. 11. 1989 v 15.30 hodin se na základě rozhodnutí městského aktivu funkcionářů ZO KSČ ze dne 28. 11. 1989 sešlo na náměstí Lidových milicí v Ostravě cca 13-15.000 pracujících a komunistů. Na shromáždění promluvila řada řečníků. (shromáždění bylo organizováno jako dialog). Zvláště pozitivně bylo přijato vystoupení s. Čenka Miloty s informací o celostátním aktivu komunistů konaném dne 28. 11. 1989 v Praze, havíře Dolu Rudý říjen, děkana pedagogické fakulty Ostra-

va. Chladně bylo přijato vystoupení herečky Státního divadla v Ostravě a proděkana Vysoké školy báňské. Zástupce Občanského fóra nebyl přijat vůbec.

Účastníci shromáždění rozhodně vyjádřili podporu generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ, rozhodnutí bojovat znovu o čest strany, o její místo ve společnosti. Shromáždění vyzvalo studenty, aby se šli učit a herce aby hráli, protože dialog je nutné vést až po práci. Shromáždění svou atmosférou výrazně podpořilo sebedůvěru zúčastněných komunistů a přispělo k pochopení vážnosti situace.